

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

7. Про затвердження національного плану дій : Наказ Міністерства енергетики та теплоенергетики України № 687 від 2015р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1458-15>

8. Про схвалення Концепції створення в Україні мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів № 1498-р від 08.12.2009. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/1498-2009-%D1%80>

9. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред В.П. Горбуліна. К. : НІСД, 2017. 496 с.

10. Створення стратегічних резервів нафти та нафтопродуктів в Україні: стан, проблеми, пошук шляхів на основі міжнародного досвіду : Аналітична доповідь Центру Разумкова. *Національна безпека і оборона*. 2007. № 4. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD88_2007_ukr.pdf

11. Дудкін О. Щодо необхідності створення стратегічних резервів нафти, нафтопродуктів та природного газу в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права: серія економічна [зб. наук. пр.]* / гол. ред. Ф.В. Горбонос. Львів : ЛІГА-ПРЕС, 2017. Вип. 17. 200 с.

12. Study on the Implementation of the Regulation (EU) 994/2010 concerning measures to safeguard security of gas supply in the Energy Community. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:6e025e9a-796a-4848-a13e-e5a69f49d1bb/EIHP_2013_G_Safeguard_Security.PDF

13. Про ринок природного газу : Закон України від 09.04.2015 р. № 329-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 27. Ст. 234. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/329-19>

**Дудкін Олег Миколайович – аспірант Львівського університету бізнесу та права, Керівник секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки.*

Стаття надійшла до редакції 25 вересня 2018 р.

УДК 338.242

Генріх Казарян *
Римма Гришова *

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

У статті обґрунтовані особливості формування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Визначені методологічні підходи до формування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями (компонентний, функціональний, структурний, інтегративний). Здійснена систематизація принципів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями та визначена їх сутність (методичні та організаційні). Доведено, що успішність функціонування як усієї системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями у цілому, так і її окремих компонентів значною мірою залежить від того, наскільки комплексно та системно здійснено підхід до її інституційного регулювання. Ідентифіковані методи інституційного регулювання системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Запропонована структура ключових елементів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Ключові слова: особи з обмеженими фізичними можливостями, особи з інвалідністю, соціально-економічне забезпечення, державна політика, система.

Казарян Г. Г., Гришова Р. В. Методологические подходы к формированию системы социально-экономического обеспечения лиц с ограниченными физическими возможностями.

В статье обоснованы особенности формирования системы социально-экономического обеспечения лиц с ограниченными физическими возможностями. Определены методологические подходы к формированию системы социально-экономического обеспечения лиц с ограниченными физическими возможностями (компонентный, функциональный, структурный, интегративный). Осуществлена систематизация принципов системы социально-экономического обеспечения лиц с ограниченными физическими возможностями и определена их сущность (методические и организационные). Доказано, что успешность функционирования как всей системы социально-экономического обеспечения лиц с ограниченными физическими возможностями в целом, так и ее отдельных компонентов в значительной степени зависит от того, насколько комплексно и системно осуществлен подход к ее институциональному регулированию. Идентифицированы методы институционального регулирования системы социально-экономического обеспечения лиц с ограниченными физическими возможностями. Предложена структура ключевых элементов системы социально-экономического обеспечения лиц с ограниченными физическими возможностями.

Ключевые слова: лица с ограниченными физическими возможностями, лица с инвалидностью, социально-экономическое обеспечение, государственная политика, система.

Kazarian G. G., Gryshova R. V. Methodological approaches to the formation of a system of socio-economic support for persons with disabilities.

The article substantiates the features of the formation of the system of socioeconomic support for persons with disabilities. Methodological approaches to the formation of a system of socioeconomic support for persons with disabilities (component, functional, structural, integrative) are defined. Systematization of the principles of the system of social and economic provision of persons with disabilities and their essence (methodical and organizational) has been carried out. It is proved that the success of functioning both of the whole system of socio-economic provision for persons with disabilities in general and of its individual components depends to a large extent on how complex and systematically the approach to its institutional regulation is implemented. The methods of institutional regulation of the system of social and economic provision of persons with disabilities have been identified. The proposed structure of key elements of the system of socio-economic provision for persons with disabilities.

Keywords: persons with disabilities, disabled people, social and economic support, state policy, system.

Постановка проблеми. Аналіз сутності та змісту соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями дає підстави стверджувати, що воно є складною системою. Однак, як свідчать проведені нами дослідження, досі цілісного розгляду соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як системи здійснено не було. Означене ускладнює виявлення тих проблем, що перешкоджають соціально-економічному забезпеченню осіб з обмеженими фізичними можливостями, та, як наслідок, – пошук шляхів удосконалення цієї системи. Під методологією дослідження соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як системи розуміємо сукупність методів, принципів та засобів організації соціально-економічного забезпечення й опрацювання рішень щодо її удосконалення для забезпечення підвищення рівня соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями та їх повнішої інтеграції завдяки цьому до суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень. Теоретико-методологічною основою дослідження особливостей формування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є праці таких вітчизняних вчених, як: Н. Борецька, О. Герасименко, О. Гришнова, І. Гришова, О. Заярнюк, А. Колода, Ю. Краснова, Г. Купалова, В. Куценко, Е. Ліба-

нова, О. Мельник, О. Наумов, В. Новікова, О. Новікова, В. Петюха, М. Семикіна, Т. Шестаковська, І. Шурма та інші. Науковим дослідженням з питань надання соціальних послуг і вдосконалення практичної діяльності держави у цьому напрямку присвятили свої розробки М. Баймуратов, С. Горбунова-Рубан, В. Єлагін, І. Мищак, О. Палій, В. Скуратівський, П. Шевчук та ін. Проте проблеми формування та реалізації системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями наразі вивчені ще недостатньо, вони вимагають поглибленого наукового осмислення, пошуку шляхів свого вирішення.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні науково-методологічних та практичних засад формування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Виклад основного матеріалу. Для дослідження соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як системи пропонуємо використовувати методологію системного підходу. У сфері соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями систему утворюють окремі компоненти, суб'єкти, що взаємодіють між собою, принципи, за якими здійснюється її функціонування. Характерними рисами такої системи є її багатоелементність, ієрархічність, цілісність. Пропонуємо виділити такі складові системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями (Рис. 1).

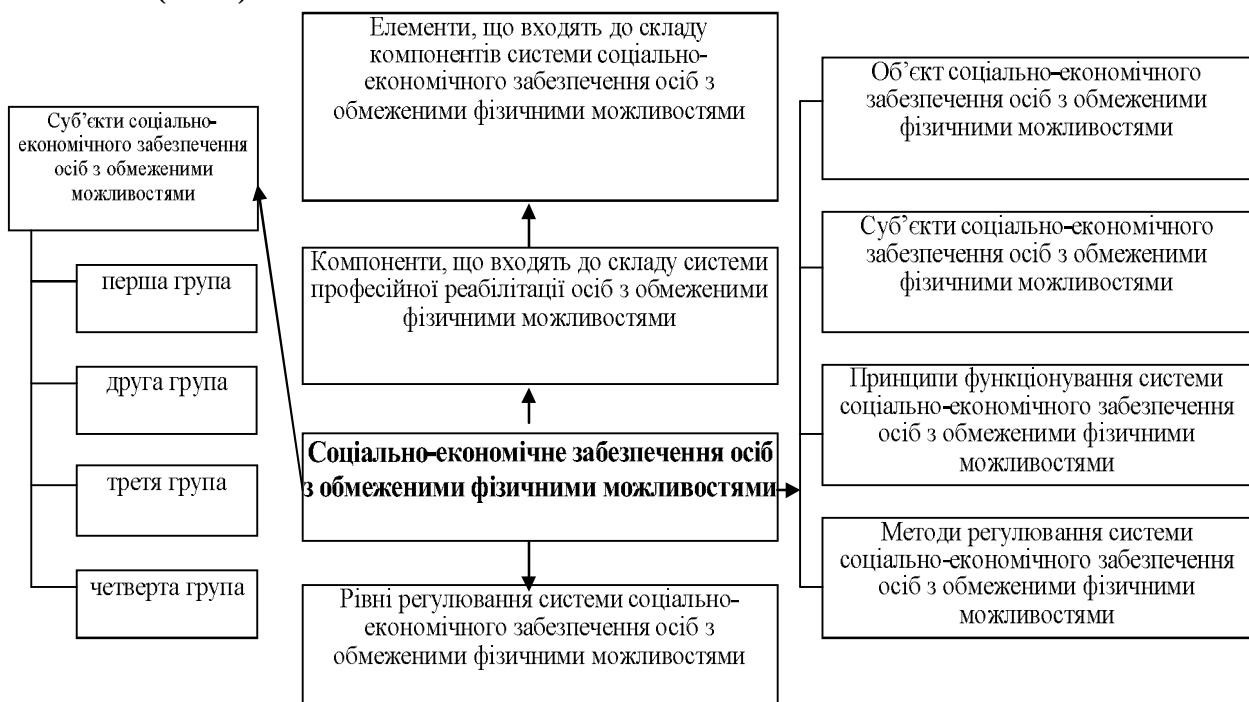

Рис. 1. Складові системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями

* Джерело: систематизовано автором на основі [1–3].

Застосування системного підходу до дослідження внутрішніх властивостей будь-якої системи характеризується системно-компонентним, системно-функціональним, системно-структурним та системно-інтегративним аспектами [4]. Розглянемо кожен із цих аспектів у контексті дослідження системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Як було зазначено вище, будь-яка система має певний набір компонентів. Системно-компонентний аспект системного підходу полягає в пошуку відповіді на питання: із чого, із яких обов'язкових компонентів утворене ціле та чи достатнім є склад системи за її компонентами. У філософському розумінні компоненти системи – це ті структурні одиниці, взаємодія яких і викликає, забезпечує властиві системі якісні особливості. У системі соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями кожен із компонентів

виконує відносно самостійну функцію. Однак лише сукупність усіх компонентів системи, їх погоджена взаємодія може забезпечити цілісність цієї системи.

Система соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, на наш погляд, має розглядатися як комплекс організаційно-економічних інструментів, спрямованих на розширення можливостей для осіб з обмеженими фізичними можливостями з урахуванням їх індивідуальних особливостей і стимулювання роботодавців до використання робочої сили ООФМ.

Необхідною умовою реалізації цієї системи має стати адаптація інфраструктури до потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями, тобто створення реальної безбар'єрності. При цьому, на наш погляд, соціально-економічне забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями охоплює широкий спектр взаємовідносин працівника і роботодавця, громадянина і держави, а також систему трудової самореалізації, яка враховує особливості потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Для досягнення такої складної мети необхідне створення повноцінного інституційного регулювання процесу інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями до соціально-економічної системи як сукупності ланок нерозривного ланцюга: наукових, законодавчих, управлінських, організаційних, виконавчих, економічних.

Важливою складовою системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є її об'єкт та суб'єкти. Об'єктом, на який націлено діяльність системи соціально-економічного забезпечення, ми вважаємо увесь контингент осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Реалізація компонентами системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями своїх функцій забезпечується завдяки діяльності її суб'єктів. Варто зауважити, що суб'єктами соціально-економічного забезпечення є державні та громадські структури, що безпосередньо займаються організаційно-методологічною, правовою та практичною діяльністю щодо соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Вважаємо за доцільне виокремлювати чотири групи суб'єктів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями:

- перша група – це первинні носії прав та інтересів (громадські організації осіб з інвалідністю, профспілки);

- друга група – органи, які формують державну політику у сфері соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю (Кабінет Міністрів України (далі – КМУ), Рада у справах осіб з обмеженими фізичними можливостями при КМУ) [15];

- третя група – органи, які реалізують державну політику у сфері соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю (Міністерство соціальної політики України, Державна служба з питань осіб з обмеженими фізичними можливостями та ветеранів України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти і науки України, органи місцевого самоврядування, Медико-соціальні експертні комісії, загальноосвітні та спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей-осіб з обмеженими фізичними можливостями [13], професійно-технічні та вищі навчальні заклади системи Міністерства соціальної політики України та системи Міністерства освіти і науки України [14], центри професійної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями, управління праці та соціального захисту населення, державна служба зайнятості, Комісія з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій осіб з обмеженими фізичними можливостями, Фонд соціального захисту осіб з обмеженими фізичними можливостями, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань) [5; 6];

- четверта група – власники засобів виробництва, які створюють робочі місця та безпосередньо використовують на них працю осіб з інвалідністю (роботодавці – фізичні та юридичні особи).

Кожен із зазначених суб'єктів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями має власні функції щодо забезпечення функціонування цієї системи та взаємодіє з іншими суб'єктами з метою ефективної реалізації власних функцій. Крім описаних вище системно-компонентного та системно-функціонального аспектів дослідження системи, слід ще розглянути системно-структурний та системно-інтегративний аспекти. Сутність системно-структурного аспекту дослідження системи полягає у виявленні структури системи, тобто її внутрішньої форми, що є способом взаємозв'язку, взаємодії утворюючих її компонентів.

Отже, структуру системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями утворюють переважно послідовні вертикальні одномірні зв'язки. Така структура системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є наслідком суворої послідовності функціонування її складових компонентів.

Сутність наступного – системно-інтегративного – аспекту дослідження соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями полягає у виявленні її інтегративної якості, яка є результатом функціонування компонентів системи як єдиного цілого. Наявність ознаки інтегративності системи обумовлює можливість одержання синергетичного (емерджентного) ефекту, який передбачає, що результат спільного функціонування всіх компонентів системи є більшим за суму дій кожного компонента окремо. Таким чином, виходячи з позиції системно-інтегративного аспекту дослідження соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як системи, ми розглядаємо її як сукупність компонентів, що функціонують у суворій послідовності, та взаємодія яких дає змогу одержати синергетичний ефект системи, більший за ефекти окремих її складових компонентів. Такою новою властивістю стає раціональне соціально-економічне забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями та забезпечення завдяки їй більш повної інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями до суспільного життя [7; 8].

Застосування системного підходу до дослідження соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, крім зазначеного вище, передбачає також розроблення та запровадження принципів, які повинні бути покладені в основу інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями для підвищення її ефективності. Ми пропонуємо виділяти методичні та організаційні принципи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

До методичних принципів слід віднести принципи, що визначають методичні підходи до організації та функціонування соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як динамічного процесу, та, разом із тим, як цілісної системи; до організаційних – принципи, що носять нормативний характер, тобто визначають правила функціонування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями [9; 10].

Вважаємо, що всі зазначені методичні та організаційні принципи мають діяти одночасно, оскільки вони значною мірою визначають ефективність соціально-економічного забезпечення як системи (Табл. 1).

Крім запровадження принципів функціонування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, застосування системного підходу передбачає також виділення рівнів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями (тобто, ступенів, на яких здійснюється функціонування її суб'єктів). Вважаємо за доцільне виокремити чотири рівні функціонування суб'єктів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями: національний, регіональний, місцевий, локальний (базовий).

Методичні та організаційні принципи системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями та їх сутність

Принципи		Сутність принципів
Методичні	Концептуальності	Створення єдиної системи поглядів на процес формування та функціонування соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю як системи. Ці погляди мають бути відображені у Концепції соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю
	Системної компонентності (або єдності компонентів)	Поділ компонентів системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю на окремі елементи. Специфіка прояву цього принципу визначає той необхідний склад системи, коли відсутність принаймні одного з компонентів не дозволяє об'єкту функціонувати як цілісній системі
	Комплексності	Досягнення позитивних результатів у проведенні соціально-економічного забезпечення можливе тільки завдяки комплексному, багатоплановому впливу на всі сфери його життєдіяльності – професійну, родинну, побутову, суспільну, освітню, особистісну, сферу дозвілля тощо. Вплив на них відбувається завдяки проведенню інших видів реабілітації – медичної, психолого-педагогічної, фізкультурно-спортивної, фізичної, соціальної, психологічної
	Міжвідомчої координації та взаємодії всіх суб'єктів системи	Створення єдиного органу для організації ефективного управління різновідомчими суб'єктами системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю – Міжвідомчої координаційної ради з питань соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю
	Комунікативності	Встановлення зовнішніх та внутрішніх зв'язків системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю завдяки створенню її інформаційного забезпечення, організація доступу до цього забезпечення усіх суб'єктів системи
Організаційні	Рівності можливостей у сфері праці чоловіків та жінок, які є особами з інвалідністю, та трудящих в цілому	Усунення усіх форм дискримінації (у т.ч. гендерної) у сфері праці шляхом законодавчого закріплення прав осіб з інвалідністю нарівні з іншими членами суспільства
	Гуманістичної націленості системи	Формування в суспільстві розуміння необхідності соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, виховання поваги до особистості особи з інвалідністю, розвиток її індивідуальності, сприяння її найбільш повній самореалізації, у тому числі у сфері праці та зайнятості, підтримка усвідомлення власної цінності та значущості як особи, що здійснює суспільно-корисну діяльність
	Своєчасності здійснення заходів щодо соціально-економічного забезпечення	Заходи із соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю мають розпочинатися якомога раніше

Диференційованого та індивідуального підходів до осіб з інвалідністю при соціально-економічному забезпеченні	Побудова процесу соціально-економічного забезпечення залежно від кола потреб, соціально-професійної недостатності та обмеженості життєдіяльності кожної особи з інвалідністю, враховуючи її індивідуальні особливості (стать, вік, нозологію захворювання, соціокультурний та соціально-економічний статус тощо) та її соціально-економічний потенціал
Активної участі самих осіб з інвалідністю в організації процесу їхнього соціально-економічного забезпечення	Сприяння посиленню мотивації осіб з інвалідністю до пошуку роботи та подальшої продуктивної праці; надання їм права вибору проходження професійної реабілітації в тих закладах (установах), які вони вважають найбільш зручними та корисними для себе (з позиції територіальної близькості таких установ, їхньої забезпеченості кваліфікованим та компетентним персоналом тощо)
Інноваційності заходів із соціально-економічного забезпечення	Запровадження новітніх технологій проведення соціально-економічного забезпечення, розроблених з урахуванням кращого вітчизняного, зарубіжного та міжнародного досвіду в цій сфері

** Джерело: запропоновано автором*

Національний рівень функціонування суб'єктів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями представлений центральними органами законодавчої та виконавчої влади, які беруть участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, громадськими організаціями осіб з обмеженими фізичними можливостями, що мають статус всеукраїнських; регіональний рівень репрезентований відповідними управліннями обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, обласними центрами зайнятості; місцевий рівень – відповідними підрозділами районних державних адміністрацій, органами місцевого самоврядування та місцевими громадськими організаціями осіб з обмеженими фізичними можливостями; локальний (базовий) рівень представлений загальноосвітніми, спеціальними загальноосвітніми школами для дітей-осіб з обмеженими фізичними можливостями, професійно-технічними, вищими навчальними закладами, центрами професійної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями, окремими підприємствами (установами, організаціями) різних форм власності та господарювання, на яких уже працюють або планується працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями [11].

Успішність функціонування як усієї системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями у цілому, так і її окремих компонентів значною мірою залежить від того, наскільки комплексно та системно здійснено підхід до її інституційного регулювання. Основними методами, якими повинно здійснюватися інституційне регулювання означеної системи, пропонуємо вважати:

- прогнозування (виявлення сучасних та перспективних потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями у соціально-економічному забезпеченні);
- нормативно-правовий (розроблення та прийняття відповідної законодавчо-нормативної бази, що регламентує порядок функціонування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями);
- програмно-цільовий (визначення головної мети соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, розроблення програми її досягнення, створення механізму управління реалізацією програми);
- кадрового забезпечення (підготовка та підвищення кваліфікації необхідної чисельності працівників, які здійснюватимуть професійну реабілітацію осіб з обмеженими фізичними можливостями на всіх рівнях функціонування системи);

- фінансово-економічний (прогнозування обсягів видатків із бюджетів усіх рівнів на забезпечення ефективного функціонування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями) [5; 12].

Отже, усе викладене дає змогу визначити систему соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як сукупність окремих суб'єктів, компонентів, елементів, що перебувають у постійному взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємодії в процесі розкриття складу і змісту соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, спираючись на принципи й методи її інституційного регулювання. У схематичному вигляді систему соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями подано на *Рис. 2*.

Таким чином, виходячи з викладеного, стає очевидним, що всебічне вивчення та дієве практичне інституційне регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як системою може бути забезпечено за допомогою системного підходу. Саме завдяки йому можливе не лише здійснення її розгляду як цілісної множини компонентів у сукупності відносин та зв'язків між ними, але й з'ясування складності проблем її функціонування як системи та розроблення стратегії їх розв'язання.

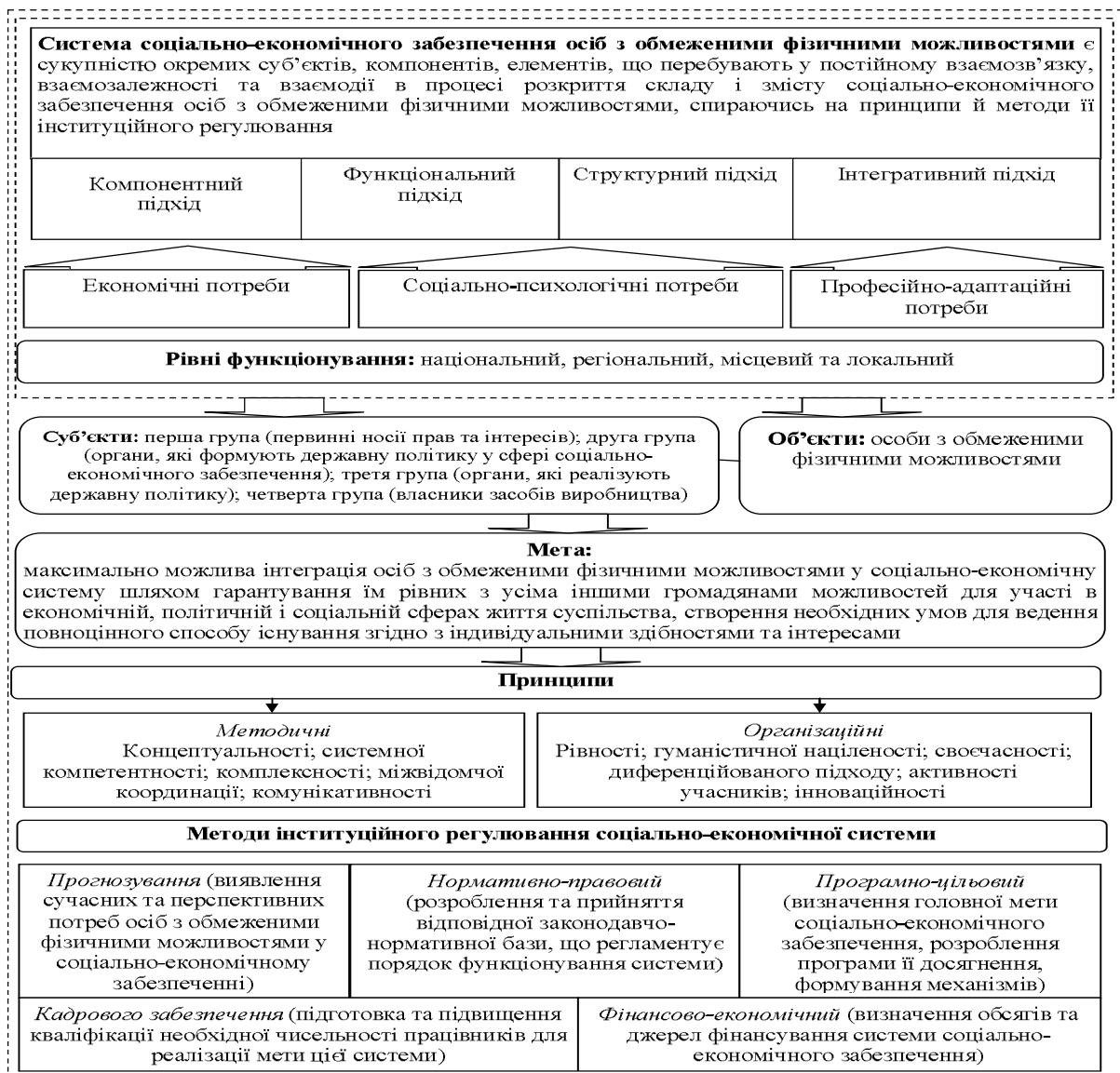

Рис.2. Структурна схема ключових елементів системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями

* Джерело: розроблено автором

Висновки. Запропоновано визначити систему соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями як сукупність окремих суб'єктів, компонентів, елементів, що перебувають у постійному взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємодії в процесі розкриття складу і змісту соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, спираючись на принципи й методи її інституційного регулювання. Саме завдяки такій інтерпретації можливе не лише здійснення її розгляду як цілісної множини компонентів у сукупності відносин та зв'язків між ними, але й з'ясування складності проблем функціонування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями та розроблення стратегії їх розв'язання. Успішність функціонування як усієї системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями у цілому, так і її окремих компонентів значною мірою залежить від того, наскільки комплексно та системно здійснено підхід до її інституційного регулювання. Основними методами, якими повинно здійснюватися інституційне регулювання означеної системи, пропонуємо вважати: прогнозування; нормативно-правовий; програмно-цільовий; кадрового забезпечення; фінансово-економічний.

Список використаних джерел:

1. Заярнюк О.В. Напрямки удосконалення механізму стимулювання зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2009. Вип. 16. С. 139–144.
2. Семікіна М.В. Мотивація конкурентоспроможної праці: теорія і практика регулювання. Монографія. Кіровоград: ПіК, 2003. 426 с.
3. Борецька Н.П. Розвиток джерел формування людського і соціального капіталу в Україні. *Науково-виробничий журнал. Держава та регіони. Серія: Економіка та менеджмент* 2010. № 1. С. 45 – 49.
4. Шестаковська Т.Л. Особливості формування соціально орієнтованих кластерів в Україні. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 1. С. 46–55.
5. Гришова І.Ю., Щербата М.Ю., Гришов В.В. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціально-економічного розвитку. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал. Черніг. нац. технол. ун-т*. 2015. № 3 (3). С. 17–28.
6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Gryshova I.Yu., Shestakovska T.L., Glushko O.V. The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2017. № 4. P. 75–80.
8. Naumov A.B., Panyuk T.P., Danylchenko L.I. The impact of social policy on the development of innovative medical insurance in Ukraine. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1 (9). P. 55–62.
9. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 19.12.2017 року № 2249-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 21. Ст. 252.
10. Про стан забезпечення в Україні встановлених чинним законодавством соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів: Постанова Верховної Ради України від 20.02.2003 р. № 560-IV.
11. Куровська Г. Основні концепції державної політики залучення осіб з інвалідністю до ринку праці: міжнародний аспект. *Україна: аспекти праці*. 2007. № 1. С. 43–45.
12. Наумов О.Б., Гришова І.Ю., Давидюк О.О. Економіко-політичні конфлікти на сучасному етапі. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. № 2. С. 36–49.
13. Мищак І.М. Реформування законодавчого забезпечення права на освіту людей з особливими потребами в Україні. *Конституційна реформа в Україні: новий етап та сучасні виклики*. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. С. 173–179.
14. Мищак І.М. Правове забезпечення запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 5. С. 37–43.

15. Мищак І.М., Казарян Г.Г. Особливості інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 4. С. 78–85.

** Казарян Генріх Генріхович – кандидат економічних наук, докторант, директор Асоціації «Всеукраїнська спілка протезно-ортопедичних підприємств «Ортонет».*

** Гришова Римма Владиславівна – аспірант Київського національного торговельно-економічного університету.*

Стаття надійшла до редакції 10 жовтня 2018 р.